

„Służą nauce polskiej”. Kontakty Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego z Biblioteką Uniwersytecką w Poznaniu

“They serve Polish science”:
Contacts between the Wiktor Count Baworowski
Foundation Library and the University Library in Poznań

Jolanta Gwioździk

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Instytut Nauk o Kulturze

<https://orcid.org/0000-0002-2732-4115>

e-mail: jolanta.gwiozdzik@us.edu.pl

Abstract. Objective: Due to its valuable collections, the Wiktor Count Baworowski Foundation Library was considered a library of fundamental importance to Polish national heritage and culture. It was a significant research centre, and its collections could be accessed locally and through external loans. The Poznań University Library, among others, took advantage of this opportunity, following the procedure adopted by the Bavorovianum. This article aimed to determine the nature of the two libraries' mutual contacts. **Method:** For this article, we analysed fund 204, containing archival materials devoted to the work of the Bavorovianum, currently stored in Lviv (in the collections of the V. Shevchenko Lviv National Scientific Library of Ukraine). In addition to the archival method, we utilised the method of criticism and analysis of literature and elements of the functional method. **Conclusions:** Based on the analyses, the frequency of interlibrary loans was determined, and it was possible to identify some of the readers for whom books and manuscripts were imported from Lviv. These documents not only indicate their academic interests and activities, but also illustrate their research techniques. Bavorovianum's contacts with the University Library also included offering duplicates and informing us about open positions. Preliminary research indicates Poznań's academic community's evolving scientific interests and illustrates the librarianship practices in both libraries.

Keywords: University Library in Poznań, Library of the Wiktor hr. Baworowski Foundation in Lviv, interlibrary loans, library cooperation, library duplicates, library staff.

Wprowadzenie

Już pod koniec XIX wieku biblioteki rozpoczęły organizację wypożyczalni międzybibliotecznych – początkowo narodowe, najpierw we Włoszech (regulamin z 1885 roku)¹, później uniwersyteckie, np. we Francji były to biblioteki uniwersytetów m.in. w Sorbonie, Dijon i Lille oraz publiczne m.in. w Nowym Jorku². W tym czasie tworzone też podstawy prawne takich działań³, choć wiele przedsięwzięć miało wówczas nieformalny charakter. Również na ziemiach polskich, zwłaszcza po odzyskaniu niepodległości, biblioteki uniwersyteckie i naukowe, a także archiwa i inne instytucje były zainteresowane taką współpracą w zakresie udostępniania zbiorów, podejmowaną zarówno w kraju, jak i za granicą. Podstawą działalności wypożyczalni międzybibliotecznych było – po pierwsze – pragnienie ułatwienia obiegu dokumentów w środowisku naukowym, po drugie – zorganizowanie sposobu dzielenia się wiedzą i po trzecim – zaspokojenie oczekiwań czytelników związanych z tworzeniem ich warsztatu pracy naukowej. Pierwotnie bowiem to tylko użytkownicy bibliotek organizowali swoje kwerendy i starali się o dostęp do zasobów bibliotecznych. Konsekwencją wypożyczania międzybibliotecznego było też opracowywanie informacji o zbiorach, zwłaszcza katalogów i różnego rodzaju wykazów nabytków, a także nawiązywanie korespondencji między zainteresowanymi stronami, co mogło stawać się podstawą innych form współpracy.

Biblioteka jako warsztat pracy naukowej

W Międzynarodowym Kongresie Bibliotekarzy i Bibliofilów w Pradze (od 28 czerwca do 3 lipca 1926 roku) licznie uczestniczyli bibliotekarze z Polski. Jednym z nich był dr Edward Kotula, ówczesny dyrektor Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego. Na spotkanie przygotował on publikację *Biblioteka Wiktora Baworowskiego we Lwowie* (Lwów 1926), omawiającą 25-lecie

¹ *Bibliotekarstwo. Wydanie nowe*, red. A. Tokarska, Warszawa 2013, s. 536.

² M. Stachnik, *Wypożyczanie międzybiblioteczne we Francji ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek uniwersyteckich: od dokumentów papierowych do wirtualnych*, „Biblioteka i Edukacja” 2017, nr 12; E. Barteczko, *Wypożyczanie międzybiblioteczne i dostarczanie dokumentów – problemy organizacji i rozwoju na świecie*, w: *Wypożyczenia międzybiblioteczne*, Warszawa 2002, s. 8.

³ We Francji o krajowym wypożyczaniu międzybibliotecznym traktował okólnik z 1886 roku. Dopiero w 1936 roku wydano rozporządzenie odnoszące się do tworzenia centralnych oddziałów wypożyczeń międzybibliotecznych. M. Stachnik, op. cit., s. 2. Por. T. Zarzębski, *Polskie prawo biblioteczne 1773–1990*, Warszawa 1991.

funkcjonowania Bavorovianum⁴. Podkreślił w książce, że biblioteka rozporządza zbiorami „zebranymi starannie i szeroko, a często wprost w wyjątkowym komplecie”, których „nie można zastąpić zasobami innego warsztatu naukowego”⁵. Specyfiką tej księżnicy fundacyjnej było bowiem – zgodnie z intencją założyciela – dokumentowanie dziejów i kultury dawnej Rzeczypospolitej. Wiktor hr. Baworowski, tłumacz i bibliofil⁶, pragnął, by jego „szacowne narodowe naukowo-artystyczne zbiory, pracą i kosztem niemałym, tudzież z zamięłowaniem szczególnem nagromadzone, nie tylko w potomne czasy w zupełności istniały, ale powiększały się i korzyści krajowi przynosiły”⁷. Gdy upubliczniono je w 1900 roku, biblioteka liczyła 15 571 tomów druków, 113 muzykaliów, 1080 rękopisów i 110 dyplomów⁸. Zbiory sukcesywnie powiększano, m.in. w 1914 roku zakupiono cenny księgozbiór Zygmunta Czarneckiego z Ruska, liczący „6435 dzieł w 7218 tomach, w tem 70 rękopisów”, imponujących „niebywałym doborem i stopniem ich rzadkości”, zawierający 56 unikatów, 28 inkunabułów, 1,5 tys. druków z XVI wieku, 3 tys. z wieku XVII i 2000 z wieku XVIII⁹. W 1934 roku biblioteka liczyła 1625 rękopisów od XII

⁴ Biblioteka fundacyjna została utworzona po śmierci kolekcjonera, w 1894 roku. Promocyjny tekst rocznicowy Rudolfa Kotuli, zamieszczony w tomie *Publiczne biblioteki lwowskie*, wydano w nakładzie 350 egz.; był on rozdawany uczestnikom kongresu. Przygotowano także odbitkę z tego wydania. Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. W. Szewczenki, F. 204, rkps 43, k. 33 (dalsze cytowania ze zbiorów tej biblioteki). Na temat udziału delegacji polskich w kongresie zob. H. Więckowska, *Bibliotekarstwo polskie na terenie międzynarodowym w latach 1923–1939*, „Studia o Książce” 1973, t. 3; por. A. Mężynski, *Związek Bibliotekarzy Polskich w IFLA. Początki współpracy*, „Przegląd Biblioteczny” 2017, z. 2, s. 148–149.

⁵ F. 204, rkps 43, k. 34.

⁶ Na ten temat ostatnio zob. J. Gwioździk, *Źródło, z którego by tryskała wiedza rzeczy narodowych. Z dziejów działalności nakładczej Wiktora hr. Baworowskiego*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” 2024, t. 22; M. Eberharter, *Wiktor hr. Baworowski. Bibliofil i tłumacz*, „Rocznik Przekładoznawczy” 2017, nr 12.

⁷ F. 4, rkps 1601, k. 2.

⁸ R. Kotula, *Biblioteka Wiktora Baworowskiego we Lwowie*, Lwów 1926, s. 8. Na temat powstania i rozwoju biblioteki zob. J. Gwioździk, *Podstawy organizacji bibliotek Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie*, „Bibliotheca Nostra” 2018, nr 4.

⁹ R. Kotula, *Biblioteka Wiktora Baworowskiego...*, s. 9. Por. E. Chwalewik, *Zbiory polskie: archiwa, biblioteki, gabinety, galerje, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie w porządku alfabetycznym według miejscowości ułożone*, t. 1, Warszawa–Kraków 1926, s. 376–378. O znaczeniu zbioru Zygmunta Czarneckiego świadczy opracowanie proveniencyjne tej kolekcji: R. Kotula, *Właściciele rękopisów i starodruków zbiorów wielkopolskich Z. Czarneckiego mieszczących się obecnie w „Bavorovianum” we Lwowie*, Lwów 1929. W 1941 roku zbiory liczyły m.in. 26 227 dzieł

do XVIII wieku o treściach historycznych, prawnych, literackich i teologicznych, 44 inkunabuły, ok. 1600 druków z XVI wieku, „wśród nich najcenniejsze rzadkości, kilkadziesiąt unikatów” oraz ok. 1000 cennych druków z zakresu „polskiej literatury pięknej, historii, prawoznawstwa, nieznane i niezbadane ustawy synodów, niemal komplet polemicznych druków z czasów reformacji tak dysydenckich, jak i katolickich [...], najrzadsze i doskonale zachowane druki dotyczące sporu o unię brzeską [...], literaturę astronomiczną”, ponad 3 tys. druków XVII-wiecznych, zawierających „rzeczy niesłychanie rzadkie, a często unikatowe, szczególnie w dziale literatury mieszczańsko-ludowej”, a z XVIII wieku zgromadzono ok. 5 tys. druków, obejmujących „pełny aparat bibliograficzny oraz bogaty krytyczny, potrzebny do badań polskiej literatury, historii i sztuki”¹⁰. W ten sposób powstała kolekcja o fundamentalnym znaczeniu dla dziedzictwa i polskiej kultury narodowej, jedna z „najpoważniejszych bibliotek krajowych w zakresie swych specjalności”, tworząca „niesłychanie bogate źródło dla badaczy, którzy bez trudności czerpią z niej materiały do swych prac”¹¹, co więcej „popularność tej ważnej placówki naukowej nieustannie rośnie i każdy rok zaznacza się w jej dziejach wydatnym ogólnym rozwojem”¹².

W oczywisty sposób biblioteka jako „pierwszorzędny warsztat pracy naukowej”¹³ budziła zainteresowanie czytelników, korzystających ze zbiorów zarówno stacjonarnie, w pracowni¹⁴, jak i wypożyczających je zamiejscowo¹⁵. Do „pokrewnych instytucji”, które mogły korzystać z tej formy udostępniania zbiorów przez Bavorovianum (na zasadzie wzajemności i po pokryciu kosztów

w około 60 tys. tomów, w tym 6228 druków z XVI i XVII wieku oraz 47 inkunabułów i 1659 rękopisów, z czego „najbardziej wartościową częścią biblioteki lwowskiej były liczne polskie stare druki z XVI w. w liczbie około 1,5 tys. oraz około 3 tys. egzemplarzy z XVII w., w tym 56 unikatów oraz wiele druków rzadkich i bardzo rzadkich”. Biblioteka Ossolineum, sygn. 17112/II, s. 4. Na ten temat zob. S. Oxenius, *Przyczynek do dziejów Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie w latach 1940–1944*, „Bibliotheca Nostra” 2018, nr 4, s. 64.

¹⁰ F. 204, rkps 51, k. 168.

¹¹ Ibidem, k. 168v.

¹² F. 204, rkps 43, k. 55r.

¹³ Ibidem, k. 204.

¹⁴ Przykładowo w 1913 roku było to 766 osób, w 1925 roku – 6398 czytelników, a w 1936 roku – 1047. Zob. A. Łakomy-Chłosta, K. Makles, *Zarys kształtowania się księgozbioru Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie*, „Bibliotheca Nostra” 2018, nr 4, s. 35.

¹⁵ Przykładowo w 1923 roku wypożyczono w ten sposób 82 tytuły w 110 tomach, w 1925 roku 168 tytułów w 250 tomach. F. 204, rkps 41, k. 29–30. W 1926 roku wypożyczono 21 rękopisów, 45 druków i 23 ryciny, a w 1927 roku – 48 rękopisów i 69 druków. F. 204, rkps 44, k. 160v.

transportu), należały liczne biblioteki zagraniczne, np. w Wiedniu i Paryżu, oraz polskie archiwa, towarzystwa naukowe i biblioteki¹⁶. Jedną z nich była Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu.

Uniwersytet w Poznaniu powstał w 1919 roku, a w 1920 roku został przemianowany na Uniwersytet Poznański¹⁷. Wówczas utworzono także Bibliotekę Uniwersytecką, organizowaną przez jej pierwszego dyrektora, Edwarda Kuntze, otwartą dla społeczności akademickiej od 1 października 1919 roku¹⁸. Kuntze planował utworzyć „dobrą bibliotekę uniwersytecką”, przy czym nie chodziło mu o taki typ biblioteki jak Ossolineum czy Biblioteka Jagiellońska, lecz o zbiory stanowiące „dobrą podstawę dla naukowej biblioteki” oraz „druki polskie jako okazy bibliograficzne”¹⁹. By biblioteka stała się „dobrze zaopatrzonym i sprawnie działającym warsztatem pracy dla nauki polskiej”²⁰, przede wszystkim należało zorganizować księgozbiór odpowiadający potrzebom nowej uczelni. W tym celu Biblioteka Uniwersytecka musiała z jednej strony dostosować przejęte zbiory dawnej Kaiser Wilhelm Bibliothek²¹ i likwidowanych bibliotek gimnazjalnych (m.in. z Biblioteki Gimnazjum św. Marii Magdaleny w Poznaniu pozyskano cenne stare druki), a z drugiej zadbać o zbiory „potrzebne nauce”. Przyjmowano zatem liczne dary od instytucji, w tym od poselstw, Carnegie Endowment for International Peace, wydawców,

¹⁶ Przykładowo w 1926 roku były to m.in.: Akademia Umiejętności w Krakowie, Archiwum Państwowe w Poznaniu, Biblioteka Uniwersytecka we Lwowie, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, Biblioteka XX Czartoryskich, Ossolineum, Książnica Kopernikańska, Towarzystwo im. T. Szewczyński. F. 204, rkps 43, k. 55. Natomiast w roku 1934 „zamiejscowe korzystanie z biblioteki rozszerzyło się znacznie. Na podstawie obustronnej wzajemności użyczyła biblioteka do korzystania ze zbiorów własnych 18 rękopisów, 21 starodruków i 44 nowszych” bibliotekom uniwersyteckim we Lwowie, Poznaniu i Bibliotece Jagiellońskiej, Ossolineum, Bibliotece Politechniki we Lwowie, PAU w Krakowie, Bibliotece Narodowej, Bibliotece XX Czartoryskich, Bibliotece Publicznej w Lublinie, Bibliotece Sejmu Śląskiego w Katowicach oraz Bibliotece Miejskiej w Toruniu. F. 204, rkps 51, k. 157.

¹⁷ S. Vrtel-Wierczyński, *Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu 1919–1929*, Poznań 1929, s. 9.

¹⁸ O pierwszych latach biblioteki zob. S. Vrtel-Wierczyński, *Biblioteka Uniwersytecka...*; S. Kubiak, *Biblioteka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1919–1966*, Poznań 1967.

¹⁹ S. Vrtel-Wierczyński, *Biblioteka Uniwersytecka...*, s. 23; A. Jazdon, *Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu 1919–2018. Zasoby. Działania. Ludzie*, Poznań 2019; A. Uljasz, *Z tradycji zarządzania polskimi bibliotekami akademickimi. Edward Kuntze (1880–1950)*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2012, nr 2 (9).

²⁰ S. Vrtel-Wierczyński, *Biblioteka Uniwersytecka...*, s. 23.

²¹ M. Głowacka, *Polonizacja księgozbioru Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu w latach 1919–1920*, „Biblioteka” 2002, nr 6.

towarzystw naukowych, jak również od uniwersytetów, m.in. w Kopenhadze, Bratysławie, Wilnie, Lwowie, Zurychu, Dorpacie, Liege, Pradze, Tokio, Gies-sen i we Wrocławiu. Liczne były dary od osób prywatnych z Polski i zagranicy²². Prowadzono ponadto zakup książek i całych księgozbiorów, a w 1927 roku biblioteka uzyskała egzemplarz obowiązkowy²³. W roku 1929 zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej liczyły 368 tys. tomów, 27 inkunabułów i 74 rękopisy²⁴.

Organizacja wypożyczania międzybibliotecznego

Na potrzeby czytelników Biblioteka Uniwersytecka korzystała także z wypożyczania międzybibliotecznego. W tym celu nawiązała kontakt m.in. z Biblioteką Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie. Jej zasoby najpewniej były dobrze znane zarówno pierwszemu dyrektorowi Kuntzemu, który urodził się, studiował i doktoryzował we Lwowie²⁵, jak i kolejnemu dyrektorowi, którym w latach 1927–1936 był Stefan Vrtel-Wierczyński, historyk literatury, bibliograf i bibliotekarz, również absolwent Uniwersytetu Jana Kazimierza oraz stypendysta Ossolineum i kustosz w Bibliotece Uniwersytetu Lwowskiego (jej dyrektorem był w tym czasie Rudolf Kotuła).

Biblioteka Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego przyjęła określoną procedurę organizacji wypożyczeń „zamiejscowych”. Pierwszym etapem było otrzymanie zamówienia, z wyszczególnieniem informacji o tytułach, nazwiskiem czytelnika, a niekiedy też powodem zapotrzebowania. Dodawano także wypełnione, podpisane i opatrzone pieczęcią rewersy. Najpierw wykorzystywano ogólny papier firmowy Biblioteki Uniwersyteckiej, a tekst korespondencji wypisywany był na maszynie, od 1927 roku stosowano specjalnie przygotowane formularze wypożyczeń międzybibliecznych (obowiązywało kilka wzorów, zob. il. 1). Korespondencję dotyczącą prostych informacji prowadzono również z wykorzystaniem pocztówek²⁶.

W formularzach podkreślano udostępnianie tylko prezencyjne, konieczność przechowywania wypożyczonych prac w miejscu bezpiecznym i odpowiedniego zabezpieczenia przesyłki, ponadto informowano o dołączeniu rewersów (które po zrealizowaniu wypożyczenia należało zwrócić). Na

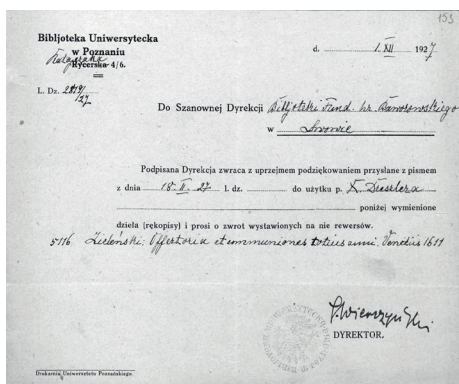
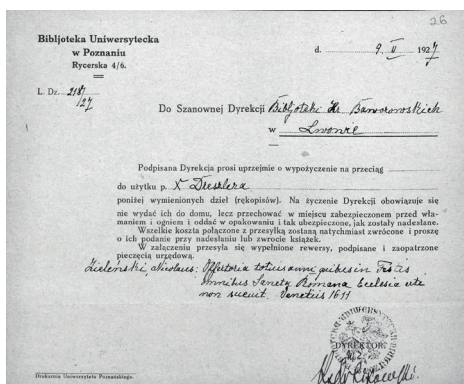
²² Na ten temat zob. M. Głowacka-Helak, *Dary dla Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu z lat 1921–1927*, „Biblioteka” 2016, nr 20.

²³ S. Vrtel-Wierczyński, *Biblioteka Uniwersytecka...*, s. 10.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Biogram zob. *Słownik pracowników książki polskiej*, Warszawa–Łódź 1972, s. 487.

²⁶ F. 204, rkps 47, k. 171.

Il. 1. Formularze zamówienia i zwrotu wypożyczonych prac

Źródło: F. 204, rkps 43, k. 26, 153.

stosowanych później formularzach znajdowały się informacje tylko o osobie, dla której dokument jest wypożyczany, i o dołączeniu wypełnionych, podpisanych i zaopatrzonych w pieczęć rewersów. Tę korespondencję podpisywał dyrektor biblioteki lub osoba przez niego upoważniona. Za wypożyczony dokument odpowiadała biblioteka, stąd oczywiste było korzystanie z niego w czytelnich, jednak w uzasadnionych przypadkach proszono o możliwość wypożyczenia książki do domu. Tak było w przypadku prof. Łucjana Kamieńskiego, kierownika Katedry Muzykologii, prezesa Polskiego Towarzystwa Muzykologicznego i archiwisty, który z powodu choroby przez wiele tygodni nie mógł opuszczać mieszkania. Stąd zwrócił się z prośbą o zezwolenie na pracę w domu nad wypożyczonym dla niego kancjonałem Jana Seklucjana z 1547 roku (sygn. 4598/4601). Podkreślał przy tym, że dysponuje żelazną szafą i bierze odpowiedzialność za pożyczone dzieło²⁷. Kotuła w odpowiedzi na pismo Wierczyńskiego w tej sprawie (z 17 marca 1931 roku) uznawał za uzasadnione wyrażenie zgody jedynie pod warunkiem, że „Dyrekcja Biblioteki Uniwersyteckiej weźmie pełną odpowiedzialność za całość i stan dzieła, wydanego poza obręb instytucji”²⁸.

Na kolejnym etapie po wykorzystaniu dokumentu zawiadamiano o jego zwrocie (niekiedy proszono o przedłużenie terminu), proszono o zwrot rewersów i potwierdzano ich odbiór²⁹. Dodatkowo informowano o kosztach przesyłki³⁰. Mogły one być pokrywane jednorazowo (zob. il. 2) lub realizowane za

²⁷ Ibidem, k. 52.

²⁸ Ibidem, k. 52v.

²⁹ Nie zawsze zwracano wypożyczone prace, np. w latach 1937–1939 nie oddano 50 tomów. F. 204, rkps 11, k. 447; F. 204, rkps 45, k. 33.

³⁰ F. 204, rkps 46, k. 88.

Il. 2. Kwity wpłat za przesłanie zamówionych druków

Źródło: F. 204, rkps 11, k. 431.

cały rok (por. tabela 1), np. za 1930 rok Biblioteka Uniwersytecka przekazała 10,60 zł³¹. W Bavorovianum otrzymane z tego tytułu wpływy były odnotowane w odrębnej księdze (zapisywano np. „Poznań zwraca koszty pocztowe” – wpływ 230 zł lub „Porto druku do Poznania” 40 zł³²), odpowiednia informacja nanoszona była niekiedy w formularzach zwrotu.

Opłaty pocztowe wskazują na stałe, odbywające się co roku wypożyczanie książek i rękopisów z Bavorovianum do Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, obrazują w ujęciu statystycznym najczęściej wypożyczany typ zbiorów czy ich liczbę. Jednak dopiero zachowane formularze zamówień pozwalają na częściową identyfikację czytelników, dla których były sprowadzane dokumenty z Lwowa (zob. Aneks, tabela 2).

Rękopisy i druki sprowadzano zarówno dla profesorów uniwersytetu, jak i dla doktorantów. Wśród profesorów, którzy korzystali z wypożyczeń międzybibliotecznych znaleźli się³³ ks. Szymon Dreszler (1897–1964), muzykolog i wykładowca muzyki sakralnej, wykładowca w Wyższym Seminarium

³¹ F. 204, rkps 47, k. 32.

³² F. 204, rkps 11, k. 289.

³³ Informacje biograficzne o profesorach zob. *Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919–2019. Uniwersytet Poznański (1919–2019)*, red. Z. Pilarczyk, Poznań 2019.

Tabela 1. Zestawienie opłat pocztowych Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu

Zbiór	Sygnatura	Data wypożyczenia	Liczba tomów	Koszty (w zł)	Data zwrotu	Uwagi	Źródło
Cz	5847	12 II 1933	1	3,60	19 VII 1933	Koszty zwrócono 24 VII 1933	F 204, rkps 11, k. 410
Cz	2707	28 III 1934	1	2,90	–	Koszty wyrównano 16 VI 1935	F 204, rkps 11, k. 412
Rkps	IV 531	26 X 1934	1	2,30	8 I 1935	Koszty wyrównano 6 XII 1935	F 204, rkps 11, k. 412v
B	36 F 121	30 I 1935	1	1,40	–	Koszty wyrównano 16 VI 1935	F 204, rkps 11, k. 414
Cz	1828	12 X 1935	1	2	Zwrócono	Koszty zwrócono 28 X 1935	F 204, rkps 11, k. 414
Rkps	IV 3,7, III E11, VII A87	23 X 1935	5	2,80	22 XI 1935	Koszty zwrócono 18 XI 1935	F 204, rkps 11, k. 414
Cz	4918	30 IX 1936	1	3,30	11 X 1937	Koszty zwrócone	F 204, rkps 11, k. 415
Cz	5542	10 XI 1936	1	1,50	Zwrócono	Koszty zwrócono 25 I 1937	F 204, rkps 11, k. 415
Cz	477, 1650, 2546, 2799, 3178, 3179, 3841, 4143, 5068, 5679, 5876	6 II 1937	11	2,50	15 VII	Koszty zwrócono 11 II	F 204, rkps 11, k. 416
Rkps	119-122	27 IX 1938	4	2,50	18 XI	Koszty zwrócono 28 XI 1938	F 204, rkps 11, k. 417
Rkps	II D 1-6	16 XI 1938	6	3,20	28 XI	Koszty zwrócono 28 XI 1938	F 204, rkps 11, k. 417
Rkps	II D7, II D14, II E5, IV B7	29 XI 1938	10	4,60	9 I 1939	Koszty zwrócono	F 204, rkps 11, k. 417

cd. tabeli 1

Zbiór	Sygnatura	Data wypożyczenia	Liczba tomów	Koszty (w zł)	Data zwrotu	Uwagi	Źródło
Rkps	II D15 – V D31, II E2	13 XII 1938	18	4,80	9 I 1939	Koszty zwrócono	F 204, rkps 11, k. 417
Rkps	II D36–45, II E1,3,4	10 I 1939	13	3,30	26 I 1939	Koszty zwrócono 26 I 1939	F 204, rkps 11, k. 417v

Cz – zasób Zygmunta Czarneckiego, rkps – zbiór rękopisów, B – księgozbiór Wiktora Baworowskiego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie F. 204, rkps 11, k. 410, 415, 417v.

Duchownym w Pelplinie³⁴, dla którego sprowadzono weneckie wydanie ofertoriów, oraz Łucjan Kamiński (1885–1964)³⁵, muzykolog, wykładowca na Uniwersytecie Poznańskim, prezes Polskiego Towarzystwa Muzykologicznego, który do Poznania zamówił *Pyesńy duchowne, a nabożne, nowo zebrane y wydane przez Jana Seclvciana* (w Krolewczu Pruskym v Janá Weynreycha, 1547)³⁶. Wypożyczył je również Roman Mazurkiewicz, ten sam, który zamówił też inny druk z Królewca – *Cantional albo ksiągy chwał Boskich to iest Pieśni Duchowne Kościoła świętego, podług Ewangeliei y Prawdziwego Pisma świętego słożone. A teraz z Czeskiego iezyka na Polski przez Xiędza Walentego z Brzozowa* (1554).

Z kolei Zygmunt Wojciechowski (1900–1955), historyk prawa i państwa, uczeń Oskara Balzera, od 1929 roku profesor Uniwersytetu Poznańskiego³⁷, zamówił z Bavorovianum kilka druków, m.in. poznańskie edycje *Tractatio* z 1594 roku, Hieronima Powodowskiego *Skarbnicę Biblijey świętey* z 1581 roku i wiersz o śmierci Jana Tarnowskiego (Drukarnia Łazarzowa, 1561) czy Franciszka Gosławskiego *De Judiciis et moribvs corrigendis* (1578). Ponadto Wojciechowski – do książki autorstwa swojej żony, dr Marii Wojciechowskiej (1902–1990) – przeprowadzał w Bavorovianum od 1 do 5 sierpnia 1927 roku

³⁴ Biogram zob. *Internetowy słownik kapelanów służby stałej i rezerwy Wojska Polskiego 1921–1939*, <https://ordynariat.wp.mil.pl/internetowy-sloownik-kapelanow-sluzby-stalej-i-rezerwy-wojska-polskiego-1921-1939/kapelani-1921-1939-biogramy-d/dreszler-szymon-1897-1964/> [dostęp: 10.05.2025].

³⁵ Biogram zob. L. Bielawski, *Łucjan Kamiński 1885–1964*, w: *Encyklopedia muzyczna*, https://pwm.com.pl/pl/kompozytorzy_i_autorzy/1696/lucjan-kamienski/index.html [dostęp: 4.05.2025].

³⁶ Według Estreichera ten druk znajdował się tylko w zbiorach Bavorovianum.

³⁷ *Luminarze nauki...*, s. 794–797.

kwerendę związaną z korektą bibliografii druków poznańskich XVI–XVII wieku³⁸. Maria Wojciechowska opracowała dzieje książki w Poznaniu w XVI wieku (Poznań 1927)³⁹, na jej potrzeby został przesłany do Biblioteki Uniwersyteckiej poznański druk z 1593 roku Stanisława Karnkowskiego: *De Primatu Senatorio Regni Poloniae*. Dla prawnika Józefa Górskiego (1904–1983) w 1930 roku przesłano rękopis herbarza polsko-pruskiego⁴⁰. Z kolei Kalikst Morawski (1907–1988), historyk, romanista i italianista⁴¹, wypożyczył pracę Fryderyka Furiusa Cerioli (Seriola) *Król* (w Krakowie, w Drukarni Macieja Garwolczyka, 1578). Adam Mieczysław Skałkowski (1877–1951), który również uczestniczył w seminarium Balzera i Ludwika Finkla, znany historyk, specjalista w zakresie dziejów Polski porozbiorowej, pracował w bibliotece Uniwersytetu Lwowskiego (na emeryturze także w bibliotece Uniwersytetu Poznańskiego), od 1919 roku związany z Uniwersytetem Poznańskim⁴², z Bavorovianum wypożyczył rękopisy dotyczące Aleksandra Batowskiego oraz zapiski pamiętnikarskie i korespondencję. Z wypożyczalni międzybibliotecznej korzystał też jego uczeń, dr Stanisław Wasylewski (1885–1953), eseista, krytyk literacki, dziennikarz i redaktor, który obronił pracę doktorską z filozofii na Uniwersytecie Poznańskim.

Również dla Bolesława Erzepkiego (1852–1932), historyka kultury, bibliotekoznawcy, dyrektora Archiwum Państwowego w Poznaniu⁴³, sprowadzono krakowskie wydania *Albertusa z Woyny* (1596) i Sebastiana Klonowica *Królów y książąt polskich... króciuchne porządu zawarcie y opis...* (1578⁴⁴). Obecnie można zidentyfikować tylko niektóre z wypożyczanych przez Bibliotekę Uniwersytecką druków⁴⁵ – a jednym z nich jest zachowany we Lwowie *Albertus*

³⁸ F. 204, rkps 43, k. 103r.

³⁹ Recenzja: E. Kurkowa, „Z dziejów książki w Poznaniu”, *Marja Wojciechowska, Poznań 1927*, „Pamiętnik Literacki” 1927, nr 24.

⁴⁰ Józef Górski opowiadał o tworzeniu swojego warsztatu badawczego w tym okresie i o pracy w bibliotekach – zob. J. Górski, *Wspomnienia z minionych lat*, Poznań 2000, s. 136.

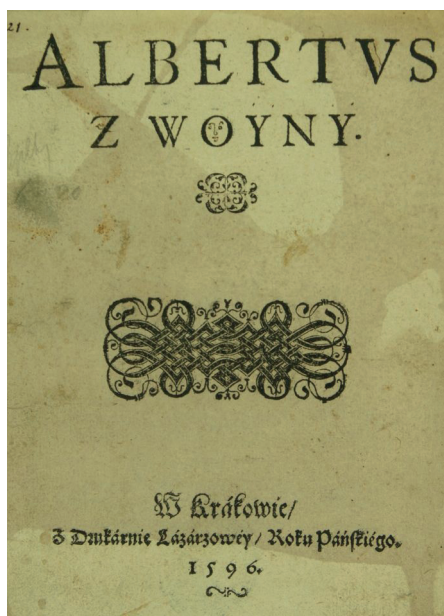
⁴¹ *Luminarze nauki...*, s. 449–453.

⁴² Biogram zob. *Wielkopolski słownik biograficzny*, red. A. Gąsiorowski, J. Topolski, Warszawa 1983, s. 668–669; *Wybitni historycy wielkopolscy*, red. J. Strzelczyk, Poznań 2010, s. 223–236.

⁴³ *Biogramy uczonych polskich*, cz. 1: *Nauki społeczne*, z. 1: A–J, red. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław 1983, s. 336.

⁴⁴ Bibliografia Estreichera notuje edycję z 1576 roku.

⁴⁵ Prowadzone są prace nad cyfrową rekonstrukcją zasobów Bavorovianum, obecnie jest realizowany projekt NPRH „Bibliotheca Bavoroviana Leopoliensis – baza danych inkunabułów oraz druków z lat 1701–1830 w zbiorach lwowskich i książek przemieszczonych po 1939 r. Stan, opracowanie naukowe i ocena konserwatorska”, w ramach którego został przygotowany niniejszy tekst.

Il. 3. *Albertus z Woyny* – karta tytułowa

Źródło: Lwowska Narodowa Naukowa
Biblioteka Ukrainy im. W. Szewczenki,
sygn. CT 76572. Fot. Jolanta Gwioździk.

z *Woyny* (w Krakowie, z Drukarnie Łazarzowey, 1596), z którego korzystał prof. Erzepki (zob. il. 3).

Z kolei Roman Pollak (1886–1972), znany historyk literatury, wykładowca języka i literatury polskiej m.in. w Rzymie i Poznaniu, korzystał z rękopisów z komediami Stanisława Herakliusza Lubomirskiego oraz *Oblężenia Jasnej Góry Częstochowskiej*, a także z anonimowego przekładu przygód *Ullenspiegla* w druku Wietora (sprzed 1540 roku) pt. *Sowizdrzał krotochwilny i śmieszny*⁴⁶. Ten tekst dwukrotnie, w 1934 i 1935 roku, wypożyczał też Jan Miśkowiak, który w 1938 roku opublikował wyniki swoich badań⁴⁷. Asystentem prof. Pollaka na ostatnim roku studiów, w 1937 roku, został Czesław Pilichowski (1914–1984), późniejszy historyk i działacz polityczny, który w lutym 1937 roku zamówił z Baworovianum liczne XVI-wieczne druki poznańskie, takie jak m.in. Karnkowskiego *Sententia* (1593), Piotra Skargi *Upominanie do Ewangelikowwv* (1592), Hieronima Powodowskiego *Porozumienie kalwinistów francuskich* (1585), Luisa de Sarria (Granada) *Zwierciadło człowieka krześcianskiego* (1585) oraz *Wizerunek*

⁴⁶ O utworze i jego przekładach zob. *Sowizdrzał krotochwilny i śmieszny. Krytyczna edycja staropolskiego przekładu „Ullenspiegla”*, red. R. Grześkowiak, E. Kizik, Gdańsk 2005.

⁴⁷ J. Miśkowiak, *Ze studiów nad „Sowizdrzałem” w Polsce*, Poznań 1938, s. 48–57.

żywota (1584), następnie Jakuba Niemojewskiego *Prawdziwą sprawę* (1580), Adriana Jungi *Libelli pseudo-ewangelici* (1593) czy Franciszka Gosławskiego *De bello* (1578). Ksiądz Bogusław Hieronim Gładysz (1892–1943), o którym wspomnienie napisał Roman Pollak⁴⁸ i którego przedstawił jako mediewistę, filozofa, znawcę średniowiecznej literatury łacińskiej i twórczości Sarbiewskiego, otrzymał z Bavorovianum w 1933 roku *Officium abo godziny Błogosławionej Panny Mariey* Jakuba Wujka w edycji krakowskiej z 1598 roku⁴⁹. Innym znany historykiem literatury oświecenia i romantyzmu był Tadeusz Grabowski (1871–1960), profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Poznańskiego, dla którego sprowadzono dwukrotnie (w latach 1935 i 1936) krakowski druk Macieja Wirzbięty z 1564 roku *Confessia To iest Wyznanie wiary, nauki, y nabożeństwa krześciańskiego, Naiásnieyszemu á Niezwyciężonemu [...] Krolowi, od Pánów á Rycerstwá Krolestwá Czeskiego [...] podaná. A teraz Naiásnieyszemu Książęciu etc. Zigmuntowi Augustowi, [...] ofiarowaná*. Z Bavorovianum otrzymywali książki również inni badacze dziejów i kultury Wielkopolski.

Wiele dokumentów, rękopisów i druków wypożyczono także dla dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, Stefana Vrtela-Wierczyńskiego, bibliotekoznawcy, historyka literatury i slawisty. W 1937 roku wydał on studium komparatystyczne poświęcone legendzie o św. Aleksym⁵⁰. Stąd oczywiste stało się wypożyczenie w 1930 roku druku *Żywot błogosławenego Alexego spowiednika* (Prassowano w Krakowie przez Macieia Szayffenberka, 1529), który został zwrócony w 1937 roku⁵¹. Vrtel-Wierczyński korzystał ponadto z pracy Piotra Skargi *Zywoty Świętych Stárého y nowego zakonu na każdy dzień przez cały rok* (w Wilnie, z drukarni Mikołaja Chryzstofa Radziwiłła, 1579). Uwagę dyrektora zwróciła także edycja: *Passia To iest, Historya męki Páná nášzego Jesvsa Chrystusá* Jakuba Wujka (Posnaniae, Ex Officina Joannis Vvolrabi, 1582), a w 1932 roku *Zywot pana Jezu krysta* (chodziło o edycję Floriana Unglera i Jana Sandeckiego, nakładem Jana Hallera, z 1522 roku)⁵².

Wśród osób korzystających z międzybibliotecznego udostępniania zbiorów byli przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych, zarówno humaniści, zwłaszcza historycy literatury, językoznawcy, jak i historycy prawa,

⁴⁸ R. Pollak, Ks. Bronisław Gładysz, „Pamiętnik Literacki” 1946, t. 36.

⁴⁹ Estreicher pierwsze wydanie datuje na 1596 rok (?), uznaje je za nieznanne.

⁵⁰ S. Vrtel-Wierczyński, *Staropolska „Legenda o św. Aleksym” na porównawczym tle literatur słowiańskich*, Poznań 1937. Opracowanie zob. W. Wojtowicz, *Tradycje tekstu staropolskiej „Legendy o św. Aleksym”*. Kilka uwag, „Wiener Slavistisches Jahrbuch” 2004, t. 50.

⁵¹ Tekst wydała Biblioteka Uniwersytecka – zob. *Żywot błogosławionego Aleksego spowiednika. Drugi: Żywot Eustachiusza męczennika, Kraków, Maciej Szarfenberg, 1529*, do druku podał W. Wydra, Poznań 2015.

⁵² Współczesne wydanie poznańskich badaczy zob. B. Opec, *Żywot Pana Jezu Krysta*, wydali i wstępem opatrzyli W. Wydra, R. Wójcik, Poznań 2014.

muzykolodzy, bibliotekoznawcy. Niejednokrotnie sprowadzali oni potrzebne dokumenty po kilka razy. Rękopisy i druki wypożyczane czytelnikom Biblioteki Uniwersyteckiej nie tylko wskazują na ich zainteresowania i aktywność naukową, ale też dokumentują ich warsztat badawczy i naukowy.

Korespondencja dotycząca konkursów

Biblioteka Uniwersytecka, podobnie jak inne księżnice, przesyłała do Bavorovianum korespondencję dotyczącą spraw personalnych⁵³. Dyrektor Kuntze podjął się szkolenia personelu biblioteki: prowadził od 1 listopada 1919 do 16 lipca 1920 roku kurs dla bibliotekarzy ze średnim wykształceniem, zorganizowany zgodnie z programem z 1919 roku, a kończący się egzaminem państwowym, który zaliczyło 13 osób⁵⁴. W 1920 roku zaplanowano dwuletni kurs biblioteczarski dla bibliotekarzy naukowych, jednak nie został on ukończony⁵⁵. Dyrekcja Biblioteki Uniwersyteckiej 23 marca 1929 roku ogłosiła konkurs na stanowisko bibliotekarza VI lub VII stopnia⁵⁶. Kandydat do 10 kwietnia 1929 roku miał przedstawić dyrektorowi Wierczyńskiemu metrykę urodzenia, świadectwo dojrzałości, dyplom uniwersytecki, życiorys i spis publikacji. Wniosek dyrektora o zatrudnienie popierał senat uczelni, a posadę nadawało Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego⁵⁷. Wierczyński dołączył do informacji o konkursie prośbę o podanie tej informacji do wiadomości personelu Bavorovianum⁵⁸.

⁵³ W 1929 roku biblioteka zatrudniała 6 bibliotekarzy naukowych, 10 z wykształceniem średnim, 2 osoby zajmujące się administracją i 18 pomocników bibliotecznych. S. Vrtel-Wierczyński, *Biblioteka Uniwersytecka...*, s. 19.

⁵⁴ Ibidem, s. 17.

⁵⁵ Ibidem, s. 18.

⁵⁶ W 1924 roku wydano Rozporządzenie Rady Ministrów o ustanowieniu tabeli stanowisk we władzach i urzędach państwowych. W Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wyznaczono stanowiska I kategorii – dyrektor biblioteki (stanowisko służbowe VI–V), bibliotekarz (stanowisko VII–VI), asystent biblioteczny (stanowisko VIII–VII). Ustawa z 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (Dz. U. z 1922 r. Nr 21, poz. 164) oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 czerwca 1924 r. o ustanowieniu tabeli stanowisk we władzach i urzędach państwowych (Dz. U. z 1924 r. Nr 64, poz. 631). Por. J. Gwioździk, *W służbie biblioteki: status i obowiązki pracowników Bavorovianum we Lwowie i Biblioteki Zakładu Naukowego w Tarnopolu*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” 2019, t. 17.

⁵⁷ F. 204, rkps 45, k. 51.

⁵⁸ Ibidem, k. 56.

Kolejny konkurs został rozpisany na stanowisko dyrektora biblioteki, co wiązało się z przejściem Wierczyńskiego do Biblioteki Narodowej. Jego obowiązki do końca 1936 roku pełniła dr Bożena Szulc-Golska. Kandydat powinien mieć doktorat, praktykę pracy w bibliotece naukowej, opublikowane prace naukowe z zakresu bibliologii, ponadto dysponować wiedzą o państwowej służbie cywilnej. Podania należało dostarczyć do 16 sierpnia 1937 roku, a pismo w tej sprawie wysłano do Bavorovianum 14 lipca 1937 roku⁵⁹. Od marca 1939 roku biblioteką kierował Aleksander Birkenmajer.

Polityka gromadzenia – dublety

Korespondencja odnosiła się także do kwestii dubletów. Zgodnie z ówczesną praktyką biblioteczną nie zwracano uwagi na rozpraszanie księgozbiorów historycznych, lecz jedynie na dysponowanie przez bibliotekę konkretnym tytułem. W efekcie pozostałe egzemplarze były przeznaczone do wymiany lub sprzedaży⁶⁰. Organizacją wydzielania i oferowania dubletów Bavorovianum zajmował się Rudolf Kotula. 23 marca 1929 roku przesłał do Biblioteki Uniwersyteckiej spis dubletów, zgodnych z jej dezyderatami, pozyskanych z zasobu Zygmunta hr. Czarneckiego. Wierczyński porównał ten wykaz z katalogami nie tylko kierowanej przez siebie biblioteki, ale też Biblioteki Raczyńskich i Biblioteki PTPN (co dowodzi przemyślanej polityki dostępności druków w mieście⁶¹) i w liście z 4 lutego 1929 roku, przepaszając za opóźnioną odpowiedź, informował, że ok. 500 pozycji oferowanych przez Kotulę znajduje się w zasobach bibliotek poznańskich. Był natomiast zainteresowany kilkudziesięcioma pozycjami: 5 tytułami z XVI wieku, 33 z XVII wieku oraz 25 z XVIII wieku, ponadto 4 drukami z XIX wieku. Prosił także o podanie cen wymienionych książek⁶². Kotula przy niektórych pozycjach otrzymanego od Wierczyńskiego spisu (w formie maszynopisu) zaznaczył dodatkowe uwagi, np. sygnaturę, informację, że dany tytuł to nie dublet, lub cenę (Biblia z 1580 roku kosztowała 1500 zł)⁶³. Z kolejnego listu Wierczyńskiego, pisanego 6 marca 1929 roku, wy-

⁵⁹ F. 204, rkps 54, k. 158.

⁶⁰ W 1929 roku Biblioteka Uniwersytecka dysponowała około 20 tys. tomów dubletów. S. Vrtel-Wierczyński, *Biblioteka Uniwersytecka...*, s. 19. Bavorovianum dysponowało 2387 dubletami.

⁶¹ Również dostępność poszukiwanego przez Bavorovianum druku Woltera (pismo z 31 stycznia 1930 roku) Wierczyński sprawdzał w zasobach nie tylko Biblioteki Uniwersyteckiej, ale także Biblioteki Raczyńskich i Biblioteki PTPN (odpowiedź 7 lutego 1930 roku). F. 204, rkps 46, k. 24.

⁶² F. 204, rkps 45, k. 29v–31.

⁶³ Ibidem, k. 29v–30.

nika, że jednak część z oferowanych książek została już sprzedana, a właśnie one były dla Biblioteki Uniwersyteckiej najciekawsze (te „dzieła interesowały nas szczególnie i poniekąd liczyliśmy na ich nabycie”, tym bardziej że 14 lutego 1929 roku zapewniono o prawie ich pierwokupu)⁶⁴. Wierczyński zaznaczył następnie, że gdyby wiedział o pertraktacjach z inną biblioteką, to przyspieszyłby decyzję mimo „nawału prac przedzjazdowych”⁶⁵. W tej sytuacji postanowił zrezygnować – choć „z żalem” – w ogóle z zakupu, gdyż liczył na kupno „całej grupy książek”. Dodatkowym argumentem był brak funduszy na ten cel. Spis dubletów, które chciała nabyć Biblioteka Uniwersytecka, Wierczyński przekazał do Biblioteki Raczyńskich, ponadto informował Kotulę o zainteresowaniu dubletami, gdyż w ten sposób biblioteka pragnęła „wzbogacić swój zasób druków staropolskich”⁶⁶. Zachowana korespondencja nie tylko stanowi ciekawy przyczynek do polityki kształtowania zbiorów bibliotek naukowych i uniwersyteckiej, ale też obrazuje warsztat pracy bibliotekarzy. Dyrektor Wierczyński orientował się w zasobach innych bibliotek i precyzował kwestie bibliograficzne, chodziło mu np. o ustalenie, czy tzw. *Sbornik Baworowskiego* jest własnością Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego, czy też – jak podają źródła – Ossolineum. Po potwierdzeniu przynależności do zbiorów konkretnej biblioteki prosił o podanie sygnatury⁶⁷.

Zakończenie

Zachowana dokumentacja wskazuje na stałe kontakty Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego z Biblioteką Uniwersytecką w Poznaniu. Korespondencja dotyczyła zarówno spraw personalnych, jak i związanych z gromadzeniem, uzupełnianiem i opracowywaniem zbiorów, a także z udostępnianiem zbiorów na potrzeby użytkowników. Na tej podstawie można nakreślić obraz zainteresowań badawczych środowiska akademickiego Poznania, choć jest on niepełny i zdecydowanie wymaga dalszych badań. Jednocześnie zachowane źródła dokumentują pracę obu bibliotek, a nawet styl pracy bibliotekarzy. Również w tym zakresie niniejszy tekst ma charakter przyczynkowski.

⁶⁴ Ibidem, k. 32r.

⁶⁵ Stefan Vrtel-Wierczyński organizował w 1929 roku II Zjazd Bibliotekarzy Polskich (pierwszy odbył się we Lwowie w 1928 roku).

⁶⁶ F. 204, rkps 45, k. 32v.

⁶⁷ F. 204, rkps 47, k. 42. Obecnie rękopis nosi nazwę: *Bohemica / Zbiór Baworowskiego*, Biblioteka Narodowa, sygn. 12594 II, zob. *Inwentarz rękopisów do połowy XVI wieku w zbiorach Biblioteki Narodowej*, oprac. J. Kaliszuk, S. Szyller, Warszawa 2012, s. 189. Rękopis ten wydał J. Loriš, *Sborník hraběte Baworowského*, Praha 1903.

Aneks

Tabela 2. Wypożyczenia dla Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu w latach 1923–1937

Źródło	Data	Osoba	Zamówienie	Uwagi
F. 204, rkps 39, k. 84	12 XI 1923	Roman Mazurkiewicz	<i>Pieśni duchowne</i> Seklucjana, Królewiec, Jan Weynreych 1547; <i>Cantional</i> Walentego z Brzozowa, Królewiec 1554	Książki miał przewieźć do Poznania ks. dr Mazurkiewicz. Pierwotnie zapytanie adresowane do Ossolineum.
F. 204, rkps 43, k. 26, 153	9 II 1927	ks. Dreszler	N. Zieliński, <i>Offertoria totius Sanctae Romanae Ecclesiae</i> , Venetis 1611	Koszt przesyłki 1,20 zł (3 III 1927). Zwrot 1 XII 1927 r.
F. 204, rkps 43, k. 54	18 III 1927	prof. Wojciechowski	J. Sturmii, <i>Neamisci</i>	Przesłana przez Książnicę Kopernikańską, zwrot 18 III 1927, rewers odebrano 26 III.
F. 204, rkps 43, k. 69	4 V 1927	dr M. Wojciechowska	S. Karnkowski, <i>De prymatu senatorio Regni Poloniae Posnaniae</i> 1593	Rewers, za przesyłkę 1,15 zł.
F. 204, rkps 43, k. 109	19 VII 1927	prof. Wojciechowski	Powodowski, <i>Skarbnica Biblii świętej</i> ; Tarnowski, <i>Na Jana Tarnowskiego</i> ; Gosławski, <i>De moribus</i> ; Karnkowski, <i>Tractatio</i>	Podpis z up. Perlińska.
F. 204, rkps 44, k. 111, rkps 46, k. 10	18 VII 1928	prof. Erzepki	<i>Albertus z Woyny</i> , Kraków 1596	Wysłano 31 VII 1928, zwrot 29 I 1930.
F. 204, rkps 45, k. 179	11 X 1929	prof. Pollak	<i>Sowizdrzał krotochwilny i smieszny</i>	Sygn. 2707.
F. 204, rkps 46, k. 3	16 I 1930	prof. Pollak	Rękopis z XVII w. zawierający komedie St. H. Lubomirskiego	Wysłano 29 I 1930 r., zwrot 6 V 1930 r.
F. 204, rkps 46, k. 9	21 I 1930	dr Górski	Rękopis, herbarz polsko-pruski	Wysłano 29 I 1930 r., zwrot 6 V 1930 r.
F. 204, rkps 46, k. 59, 60	18 III 1930	prof. Erzepki	Klonowic Fab. Sebastian, <i>Królów i książąt polskich króciuchne porządu zawiarcie i opis</i> , Kraków 1578	Ze zbioru Czarnckiego. Zaznaczono ołówkiem pilne. Odpowiedź na pismo z 21 III 1930.

cd. tabeli 2

Źródło	Data	Osoba	Zamówienie	Uwagi
F. 204, rkps 46, k. 95, rkps 48, k. 3	21 V 1930	prof. Kamieński	<i>Pieśni duchowne a nabożne</i> Seklucjana, Królewiec Pruski 1547	Zwrot 8 I 1932.
F. 204, rkps 46, k. 95, rkps 47, k. 102	18 VI 1930	p. Stark	Brythner Bartłomiej, <i>Von den Hochwurdigen Sacramenten</i>	Zwrot 26 VI 1930.
F. 204, rkps 46, k. 191, rkps 47, k. 102	8 XI 1930	Wierczyński	<i>Historia o żywocie św. Alexego</i> 1549 (?)	Uściślono przypuszczalną datę 1529 r. wg Chwalewika, zwrot 26 VI 1930.
F. 204, rkps 47, k. 11, rkps 47, k. 119	9 I 1931	prof. Pollak	Rękopis 940 <i>Oblężenie Jasnej Góry</i>	Zwrot 22 VII 1931, rewers odesłano 24 VII 1931.
F. 204, rkps 47, k. 32, 86	9 II 1931	Wierczyński	<i>Passia. To jest historia męki Pana Naszego...</i> 1582	Informacja bibliograficzna: Wojciechowska, s. 180, nr 20, Estreicher 24, 106; za przesyłkę zapłacono 2,50.
F. 204, rkps 47, k. 165	18 XII 1931	prof. Morawski	Furius Ceriola, <i>Fryderyk król</i> , Kraków 1578	–
F. 204, rkps 48, k. 107, 145, rkps 49, k. 138, 151	19 IX 1932	Wierczyński	<i>Żywot Pana Jezu Chrystusa</i> Baltazara Opecia, Kraków 1522, Haller	21 X 1932 zwrot wydania Wietora, za przesyłkę 7,90, zwrot wyd. Hallera 24 VI 1933, 11 VII prośba o zwrot rewersu, wysłany 19 VII 1933, koszt przesyłki 3,60.
F. 204, rkps 49, k. 46, 141	6 IV 1933	ks. Bronisław Gładysz	X. Jakub Wujek, <i>Officium abo godziny Błogosł. P. Mar.</i> , Kraków 1598	Zwrot 17 VII 1933.
F. 204, rkps 51, k. 39, rkps 52, k. 101	24 III 1934	mgr Miśkowiak	Sowizdrzał	Pożyczono 2 wol.; 15 II 1935 r. informowano, że druk jest nadal potrzebny, proszono o prolongatę terminu do 15 I 1936 r.

cd. tabeli 2

Źródło	Data	Osoba	Zamówienie	Uwagi
F. 204, rkps 51, k. 144	26 X 1934	Wierczyński	Rękopis 843	–
F. 204, rkps 52, k. 1	3 I 1935	Wierczyński	Rękopis 843	–
F. 204, rkps 52, k. 19	30 I 1935	dr Wasylewski	Boznański F., <i>Precz z wrogami</i> 1848; <i>Do H. Maciszewskiego</i> 1848; <i>Zgromadzenie patriotyczne</i> 1848	Prośba o dołączenie rewersów.
F. 204, rkps 52, k. 159	9 X 1935	prof. Grabowski	<i>Confesio to jest wyznanie wiary</i> , w Krakowie u Wirzbiety 1564	–
F. 204, rkps 52, k. 167	15 X 1935	prof. Skałkowski	Rękopisy dotyczące Aleksandra Batowskiego, dyplomaty (zapiski pamiętnikarskie, nominacje, korespondencja)	–
F. 204, rkps 53, k. 26	31 I 1936	prof. Grabowski	<i>Confesio</i> , tj. wyznanie wiary z 1564 r., sygn. 1828, podpis za dyr. L. Posadzy	Posłano 3 II 1936.
F. 204, rkps 53, k. 40	25 II 1936	mgr Miśkowiak	Sowizdrzał 2 707	Rewers zwrócono, odpowiedź na pismo z 10 XII 1935 r.
F. 204, rkps 54, k. 157	9 II 1937	Pilichowski	<i>Sententia</i> 1593; <i>Upominanie</i> 1592; <i>Infirmeria</i> Poznań 1586; Powodowski, <i>Porozumienie</i> 1585; Grana: <i>Zwierciadło</i> Poznań 1585; <i>Wizerunek</i> 1584; Niemojewski, <i>Prawdziwa</i> 1580; <i>Diatriba</i> 1579; <i>Libelli</i> 1593; <i>De bello</i> 1578	Zwrot 13 VII 1937.
F. 204, rkps 54, k. 81	7 X 1937	Wierczyński	<i>Żywot bł. Aleksego</i> ; Skarżka, <i>Żywoty świętych</i> , 1579	Zwrot.

Źródło: opracowanie własne. Forma zapisu danych w tabeli przejęta ze źródła.

Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” nr projektu NPRH/DN/SP/0100/2023/12 kwota dofinansowania 674625,78 zł całkowita wartość projektu 674 625,78 zł.

Bibliografia – References

Źródła archiwalne

Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. W. Szewczenki, F. 204, rkps 11, 39, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54.

Źródła drukowane

Bielawski L., *Łucjan Kamiński 1885–1964*, w: *Encyklopedia muzyczna*, https://pwm.com.pl/pl/kompozytorzy_i_autorzy/1696/lucjan-kamienski/index.html [dostęp: 4.05.2025].

Biogramy uczonych polskich, cz. 1: *Nauki społeczne*, z. 1: A–J, red. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław: Ossolineum 1983.

Chwalewik E., *Zbiory polskie: archiwa, biblioteki, gabinety, galerie, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie w porządku alfabetycznym według miejscowości ułożone*, t. 1, Warszawa–Kraków: Wydawnictwo J. Mortkowicza 1926.

Górski J., *Wspomnienia z minionych lat*, Poznań: Biblioteka Raczyńskich 2000.

Inwentarz rękopisów do połowy XVI wieku w zbiorach Biblioteki Narodowej, oprac. J. Kaliszuk, S. Szyller, Warszawa: Biblioteka Narodowa 2012.

Kotula R., *Biblioteka Wiktora Baworowskiego we Lwowie*, Lwów: Ossolineum 1926.

Kotula R., *Właściciele rękopisów i starodruków zbiorów wielkopolskich Z. Czarneckiego mieszczących się obecnie w „Baworovianum” we Lwowie*, Lwów: Fundacja W. Baworowskiego 1929.

Loriš J., *Sborník hrabe`te Baworowského*, Praha: Nákladem České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 1903.

Luminarze nauki Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1919–2019. Uniwersytet Poznański (1919–2019), red. Z. Pilarczyk, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM 2019.

Miśkowiak J., *Ze studiów nad „Sowizdrzałem” w Polsce*, Poznań: nakładem PTPN 1938.

Opec B., *Żywoł Pana Jezua Krysta*, wydali i wstępem opatrzyli W. Wydra, R. Wójcik, Poznań: Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne”, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu 2014.

Pollak R., *Ks. Bronisław Gladysz*, „Pamiętnik Literacki” 1946, t. 36, s. 163–164.

Słownik pracowników książki polskiej, Warszawa–Łódź: PWN 1972.

Vrtel-Wierczyński S., *Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu 1919–1929*, Poznań: Rolnicza Drukarnia Nakładowa 1929.

Vrtel-Wierczyński S., *Staropolska „Legenda o św. Aleksym” na porównawczym tle literatur słowiańskich*, Poznań: nakładem PTPN 1937.

Wielkopolski słownik biograficzny, red. A. Gąsiorowski, J. Topolski, Warszawa: PWN 1983.

Wybitni historycy wielkopolscy, red. J. Strzelczyk, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM 2010.

Żywoł błogosławionego Aleksego spowiednika. Drugi: Żywoł Eustachiusza męczennika. Kraków, Maciej Szarfenberg, 1529, do druku podał W. Wydra, Poznań: Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne”, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu 2015.

Opracowania

- Barteczko E., *Wypożyczanie międzybiblioteczne i dostarczanie dokumentów – problemy organizacji i rozwoju na świecie*, w: *Wypożyczenia międzybiblioteczne*, Warszawa: SBP 2002, s. 7–19.
- Bibliotekarstwo. Wydanie nowe*, red. A. Tokarska, Warszawa: SBP 2013.
- Eberharther M., *Wiktor hr. Baworowski. Bibliofil i tłumacz*, „Rocznik Przekładoznawczy” 2017, nr 12, s. 101–115. DOI: <https://doi.org/10.12775/RP.2017.006>
- Głowacka M., *Polonizacja księgozbioru Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu w latach 1919–1920*, „Biblioteka” 2002, nr 6, s. 87–96.
- Głowacka-Helak M., *Dary dla Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu z lat 1921–1927*, „Biblioteka” 2016, nr 20, s. 81–95. DOI: <https://doi.org/10.14746/b.2016.20.6>
- Gwóźdź J., *Podstawy organizacji bibliotek Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie*, „Bibliotheca Nostra” 2018, nr 4, s. 13–29.
- Gwóźdź J., *W służbie biblioteki: status i obowiązki pracowników Baworovianum we Lwowie i Biblioteki Zakładu Naukowego w Tarnopolu*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” 2019, t. 17, s. 22–39. DOI: <https://doi.org/10.24917/20811861.17.2>
- Gwóźdź J., *Źródło, z którego by tryskała wiedza rzeczy narodowych. Z dziejów działalności nakładczej Wiktora hr. Baworowskiego*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” 2024, t. 22, s. 91–110. DOI: <https://sbsp.uken.krakow.pl/article/view/11537>
- Jazdon A., *Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu 1919–2018. Zasoby. Działania. Ludzie*, Poznań: Biblioteka Uniwersytecka 2019.
- Kubiak S., *Biblioteka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1919–1966*, Poznań: Biblioteka Uniwersytecka 1967.
- Kurkowa E., „Z dziejów książki w Poznaniu”, *Marja Wojciechowska, Poznań 1927* [recenzja], „Pamiętnik Literacki” 1927, nr 24, s. 468–470.
- Łakomy-Chłosta A., Makles K., *Zarys kształtowania się księgozbioru Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie*, „Bibliotheca Nostra” 2018, nr 4, s. 30–38.
- Mężyński A., *Związek Bibliotekarzy Polskich w IFLA. Początki współpracy*, „Przegląd Biblioteczny” 2017, z. 2, s. 147–156. DOI: <https://doi.org/10.36702/pb.445>
- Oxenius S., *Przyczynek do dziejów Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie w latach 1940–1944*, „Bibliotheca Nostra” 2018, nr 4, s. 60–68.
- Sowiżrzał krotochwilny i śmieszny. Krytyczna edycja staropolskiego przekładu „Ulen-spiegla”*, red. R. Grześkowiak, E. Kizik, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 2005.
- Stachnik M., *Wypożyczanie międzybiblioteczne we Francji ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek uniwersyteckich: od dokumentów papierowych do wirtualnych*, „Biblioteka i Edukacja” 2017, nr 12, s. 1–17.
- Uljasz A., *Z tradycji zarządzania polskimi bibliotekami akademickimi. Edward Kuntze (1880–1950)*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2012, nr 2 (9), s. 29–46. DOI: <https://doi.org/10.12775/TSB.2012.017>
- Więckowska H., *Bibliotekarstwo polskie na terenie międzynarodowym w latach 1923–1939*, „Studia o Książce” 1973, t. 3, s. 197–226.

Wojtowicz W., *Tradycje tekstu staropolskiej „Legendy o św. Aleksym”*. Kilka uwag, „Wiener Slavistisches Jahrbuch” 2004, t. 50, s. 171–194.

Zarzębski T., *Polskie prawo biblioteczne 1773–1990*, Warszawa: SBP 1991.

Jolanta Gwioździk

„Służą nauce polskiej”. Kontakty Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego z Biblioteką Uniwersytecką w Poznaniu

Streszczenie. Cel: Biblioteka Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego ze względu na cenne zbiory należała do bibliotek o fundamentalnym znaczeniu dla dziedzictwa i polskiej kultury narodowej. Stanowiła istotny warsztat pracy naukowej, a z jej zbiorów można było korzystać na miejscu i w formie wypożyczenia zamiejscowego. Z tej możliwości korzystała m.in. Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, której współpraca w tym zakresie przebiegała zgodnie z procedurą przyjętą w Bavorovianum. Artykuł ma na celu określenie charakteru wzajemnych kontaktów obu bibliotek. **Metody:** Na potrzeby artykułu przeanalizowano fond 204, zawierający materiały archiwalne poświęcone pracy Bavorovianum, obecnie przechowywany we Lwowie (w zbiorach Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki Ukrainy im. W. Szewczenki). Oprócz metody archiwalnej wykorzystano metodę krytyki i analizy piśmiennictwa oraz elementy metody funkcjonalnej. **Wnioski:** Na podstawie analiz ustalono częstotliwość wypożyczania międzybibliotecznego; możliwe stało się także wskazanie niektórych czytelników, dla których sprowadzano książki i rękopisy ze Lwowa. Ustalenia obrazują nie tylko ich zainteresowania i aktywność naukową, ale również ich warsztat badawczy. Kontakty Bavorovianum z Biblioteką Uniwersytecką polegały też na oferowaniu dubletów czy informowaniu o konkursach na stanowiska w bibliotece. Wstępne badania wskazują na kształtowanie się zainteresowań naukowych środowiska akademickiego Poznania, a zarazem ukazują praktykę bibliotekarską w obu bibliotekach.

Słowa kluczowe: Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, Biblioteka Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie, wypożyczanie międzybiblioteczne, współpraca bibliotek, dublety biblioteczne, kadra biblioteczna.

Tekst wpłynął do Redakcji 2 czerwca 2024 roku.

Jolanta Gwioździk – prof. UŚ, dr hab. nauk humanistycznych, zatrudniona w Instytucie Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego, członek m.in. Komisji Historii Kultury Książki Polskiej Akademii Nauk, Komisji Historycznoliterackiej PAN, Komisji Bibliografii Komparatystycznej i Literackiej przy Międzynarodowym Kongresie Sławistów oraz Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego. W badaniach naukowych koncentruje się głównie na kulturze książki w jej wymiarze historycznym (badanie i rekonstrukcja księgozbiorów historycznych) oraz współczesnym (projektowanie i sztuka książki). Opublikowała kilka monografii, tomów redagowanych i współredagowanych, a także ponad 100 artykułów, jest autorką kilku recenzji i kilkunastu innych prac. Była kierownikiem projektów badawczych (NPRH), głównym wykonawcą w grantach krajowych i międzynarodowych, recenzentem w konkursach NPRH i rzeczoznawcą Instytutu Książki.